

УДК 658

АНАЛІЗ ПОТОЧНОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ

ЗВОНАР Л.Д., МОЛНАР К.І.
Мукачівський державний університет

У даній статті розглядаються питання теорії, практики економічного аналізу поточної заборгованості та шляхи покращення та розвитку підприємств України.

Ключові слова: зобов'язання, ряди динаміки, вертикальний аналіз, питома вага.

Постановка проблеми. Фінансовий стан фізичної або юридичної особи не можна оцінювати за активами, які перебувають у її розпорядженні. Наявність офісу, автомобіля та іншої атрибутики процвітаючого підприємства нічого не означає. Якщо джерелом придбання таких активів є непогашені зобов'язання перед іншими особами (кредиторами), все це видиме багатство і належить кредиторам. У зв'язку із цим інформація про зобов'язання підприємства є однією з найважливіших в оцінці його фінансового стану.

Аналіз поточних зобов'язань підприємства дає змогу проаналізувати та побачити ситуацію, що складається на підприємстві щодо зобов'язань. Несвоєчасні розрахунки спричинюють недовіру до підприємства, що зумовлює неприпустиме ставлення постачальників щодо дотримання термінів поставки сировини й матеріалів і, як наслідок невиконання зобов'язань перед партнерами, отже, виникнення збитків, які б могли бути усунені, якщо б був достатній контроль за своєчасністю розрахунків.

Зобов'язання (Liabilities) - заборгованість підприємства, що виникає внаслідок минулих подій і погашення якої, як очікується, призведе до зменшення ресурсів підприємства, що втілюють економічні вигоди [5].

Головною проблемою сьогодення в розвитку підприємств України є байдужість керівників до стану поточної заборгованості - що в майбутньому призводить до великих витрат, а інколи й до банкрутства. Тому аналіз є вкрай необхідний.

Аналіз останніх джерел та публікацій. В наш час багато науковців займалися проведенням аналізу заборгованості, а саме: Мних Є.В., Ференц І.Д., Черниш С. С., Котляр М.Л., Бутинець Ф.Ф., Івахненко В.М., Костенко Т.Д., Болух М.А. та інші.

Формування цілей статті. Метою даної статті є проведення аналізу поточної заборгованості та дослідження питань, щодо шляхів покращення та розвитку підприємств України.

Виклад основного матеріалу дослідження. В умовах ринкової економіки підприємства постійно підтримують фінансові взаємовідносини з іншими підприємствами й організаціями, працівниками підприємства й окремими особами, тому зростає потреба всіх рівнів управління у своєчасній і достовірній інформації, що забезпечує прийняття обґрунтованих рішень. У цьому зв'язку зростає роль аналізу зобов'язань.

Для того, щоб зрозуміти наскільки важливим є проведення економічного аналізу, до прикладу візьмемо дані з уявного підприємства, та на основі цих даних проведемо економічний аналіз.

Для аналізу динаміки показників за певний період використовують горизонтальний метод економічного аналізу. Аналізуючи поточну заборгованість підприємства, використовують ряди динаміки.

Ряди динаміки – це важливий метод аналізу, завдяки якому можна охарактеризувати зміну суспільно-економічних явищ у часі, виявити особливості,

основні тенденції, закономірності їх розвитку, спрогнозувати їх на майбутнє та виразити у цифровій і графічній формах [1].

Залежно від способу вираження рівнів (у вигляді абсолютних, відносних і середніх величин) ряди динаміки поділяються на ряди абсолютних (показники площ, товарообігу, виробництва і т. ін.), відносних (частка молодих працівників у загальній чисельності працюючих, показники виконання договірних зобов'язань, темп зростання обсягів інвестицій і т. ін.) і середніх величин (продуктивність праці, заробітна плата одного працівника, урожайність сільськогосподарських культур тощо).

Ряд динаміки, величини якого характеризують розміри суспільних явищ за певні періоди (інтервали), називається інтервальним. Такий ряд динаміки характеризує процеси, які відбулися за певний період часу - добу, декаду, місяць, квартал, рік і т. ін.

Аналіз здійснюється за допомогою інтервального ряду динаміки, використовуючи дані річної фінансової звітності, а саме дані типової форми №1 Баланс за 3 роки. Перелік поточних зобов'язань підприємства та їх динаміка наведені в таблиці 1.

Таблиця 1

Динаміка поточних зобов'язань підприємства

№ з/п	Показники	2011 рік, тис. грн	2012 рік, тис. грн	2013 рік, тис. грн
1	Короткострокові кредити банків	-	-	56,6
2	Поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями	-	-	-
3	Векселі видані	-	-	-
4	Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	287	283,5	235,1
5	Поточні зобов'язання за розрахунками:			
	з одержаних авансів	-	-	-
	з бюджетом	19	21,9	58,5
	з позабюджетних платежів	-	-	-
	зі страхування	8	7,0	7,2
	з оплати праці	16	20,6	14,6
	з учасниками	-	-	-
	із внутрішніх розрахунків	-	-	-
6	Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами та групами вибуття, утримуваними для продажу	-	-	-
7	Інші поточні зобов'язання	370	320,5	316,5
8	Усього :	700	653,5	688,5

Джерело: Баланс (Форма №1) за 2011, 2012, 2013 роки

Аналізуючи дані таблиці 1, можна зазначити, що спостерігається коливання поточної заборгованості. На відміну від попередніх років, в 2013 році відбулися певні зміни в статті «Короткострокові кредити банків». Наявність короткострокових кредитів банків в 2013 році характеризує те, що на підприємстві виникла необхідність в залученні коштів для здійснення своєї діяльності, тобто дане підприємство

фінансується за рахунок залучених коштів.

Розглядаючи кредиторську заборгованість за товари, роботи, послуги, бачимо, що суми даної заборгованості зменшуються. Якщо порівнювати з 2011-2012 роками, то бачимо, що зобов'язання перед постачальниками зменшились. Спостерігаючи за зменшеннями сум зобов'язань за товари, роботи та послуги можна сказати, що ситуація на підприємстві є позитивною так як даний вид зобов'язань зменшується і тим самим показує, що підприємство вчасно розраховується зі своїми постачальниками.

Зобов'язання перед бюджетом характеризуються стрімким зростанням. Дані за 2013 рік поряд з 2012 роком зросли на 36,6 тис. грн, а порівняно з 2011 роком аж на 39,5 тис. грн.

Спостерігається також коливання таких зобов'язань як розрахунки зі страхування та розрахунки з оплати праці. Зобов'язання зі страхування на кінець 2011 року були 8 тис. грн., в 2012 році за даними таблиці 1, бачимо, що заборгованість становить 7,0 тис. грн., тобто зменшення відбулось на 1 тис.грн. і в 2013 році зросла до 0,2 тис. грн. Зобов'язання з оплати праці в 2012 році зросли на 4,6 тис. грн. в порівнянні з 2011 роком та вже в 2013 році різко знизились на 6 тис. грн. і становили 14,6 тис. грн.

Стаття «Інші поточні зобов'язання» характеризується стрімким спадом. Дивлячись на динаміку інших поточних зобов'язань бачимо, що з 2011 року вони почали стрімкий спад, що призвело до таких результатів в 2012 році - 320,5 тис. грн., а в 2013 році - 316,5 тис. грн.

За допомогою горизонтального аналізу, а саме за допомогою динаміки, робиться загальний аналіз зміни показників поточної заборгованості за певний проміжок часу - 3 роки.

На основі таблиці 1, зробимо вертикальний аналіз заборгованості.

Вертикальний аналіз - це вид економічного аналізу, що вивчає структуру економічних явищ і процесів шляхом обчислення питомої ваги окремих частин в загальному цілому, відношення частин цілого між собою, а також вплив факторів на рівень результативних показників шляхом порівняння їх величини до і після зміни фактора. [1]

Так, для визначення структури поточної заборгованості за кожен рік необхідно обчислити питому вагу кожного з виду поточного зобов'язання в загальній сумі поточної заборгованості. Для обчислення питомої ваги використовуємо формулу 1.

$$\text{Питома вага зобов'язань} = \left(\frac{ПЗ}{\sum ПЗ} \right) \cdot 100 \% \text{ де, [2]}$$

ПЗ - поточна заборгованість;

\sum ПЗ - загальна сума поточної заборгованості (III розділ пасиву балансу)

Дані розраховані за формулою 1, зображені в таблиці «Структура поточних зобов'язань підприємства».

Таблиця 2

Структура поточних зобов'язань підприємства

№ з/п	Показники	2011 рік, %	2012 рік, %	2013 рік, %
1	Короткострокові кредити банків	-	-	8,12
2	Поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями	-	-	-
3	Векселі видані	-	-	-
4	Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	41	43,38	34,14
5	Поточні зобов'язання за розрахунками:			
	з одержаних авансів	-	-	-
	з бюджетом	2,71	3,35	8,49
	з позабюджетних платежів	-	-	-
	зі страхування	1,14	1,07	1,04
	з оплати праці	2,28	3,15	2,12
	з учасниками	-	-	-
	із внутрішніх розрахунків	-	-	-
6	Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами та групами вибуття, утримуваними для продажу	-	-	-
7	Інші поточні зобов'язання	52,85	49,04	45,96
8	Усього :	100	100	100

Отже, поточні зобов'язання є невід'ємною частиною в діяльності будь-якого підприємства. Розміри поточної заборгованості можуть вплинути на результати діяльності та вирішити подальшу долю підприємства.

В сучасних умовах діяльності жодне підприємство не може обійтись без поточних зобов'язань адже, у процесі господарської діяльності активізуються їхні економічні взаємовідносини з іншими суб'єктами ринку, в тому числі фізичними особами та державними органами.

Отже, зобов'язання перед бюджетом, зобов'язання зі страхування, з оплати праці, кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги – існують завжди, доки працює підприємство.

Аналізуючи поточну заборгованість підприємства за даними фінансової звітності, а саме за даними Балансу, можемо побачити, що загальна сума поточних зобов'язань постійно змінюється в різні напрямки і в залежності від цього – змінюється частка поточної заборгованості в пасиві Балансу.

Пропонуємо розглянути питому вагу поточних зобов'язань підприємства в пасиві Балансу та її зміну за певний проміжок часу, що зображено на рисунку 1.

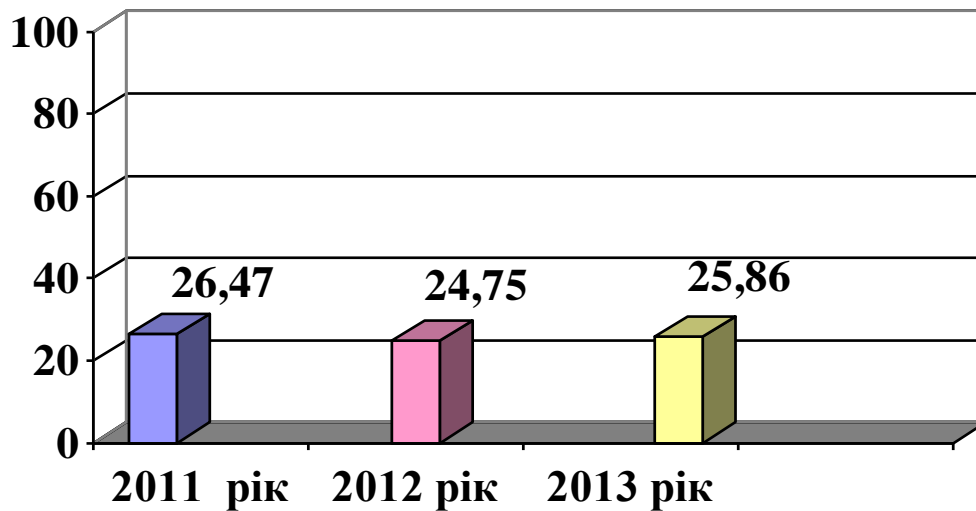

Рисунок 1. Питома вага поточних зобов'язань в пасиві Балансу

Розглядаючи даний рисунок бачимо, що частка поточної заборгованості коливається, то зменшується, то зростає. Коливання питомої ваги зобов'язань характеризується тим, що в 2012 році загальна сума поточних зобов'язань знизилась в порівнянні з 2011 роком, а в 2013 році навпаки збільшилась.

Зменшення суми зобов'язань є позитивним явищем для підприємства, але й збільшення суми даного розділу в Балансі не в усіх випадках говорить про те, що на підприємстві склалась складна ситуація.

Якщо підприємство працює на повну потужність, розвивається та доходи від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) збільшуються, то в цьому випадку, збільшення поточних зобов'язань паралельно з доходами, не вважається негативною ситуацією, це пояснюється тим, що доходи підприємства збільшуються і воно здатне покривати зобов'язання.

Щоб проаналізувати, чи впливає зміна поточної заборгованості на діяльність підприємства, необхідно проаналізувати динаміку доходу від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг). Для цього використовується Звіт про фінансові результати. Динаміка доходу від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) наведені в таблиці 3.

Таблиця 3

Динаміка доходу від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) підприємства

Показник	2011 рік, тис. грн	2012 рік, тис. грн	2013 рік, тис. грн
Дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	6662	5605,9	4994,7

Джерело: Звіт про фінансові результати за 2011, 2012, 2013 роки

Вище наведена таблиця показує, що доходи від реалізації зменшуються з

кожним роком. В 2012 році дохід від реалізації (товарів, робіт, послуг) є менший в порівнянні з попереднім роком, а саме 5605,9 тис. грн. коли в 2011 році – 6662 тис. грн., та 4994,7 тис. грн. в 2013 році.

Порівнюючи зміну питомої ваги поточних зобов'язань та зміну доходу від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) бачимо, що обидва показники змінюються в різні напрямки, а це говорить про те, що ситуація на підприємстві є не дуже задовільною так, як суми зобов'язань перевищують суми доходів і в результаті чого підприємство не має достатньо коштів для погашення своєї заборгованості.

З цього випливає, що в ситуації, яка склалась на підприємстві, зобов'язання мають суттєвий вплив на діяльність фірми.

Висновки.

Зобов'язання є невід'ємною складовою діяльності підприємства. Незалежно від того, чим займається те чи інше підприємство, зобов'язання існують завжди. Виникнення поточних зобов'язань зумовлюється тим, що в процесі господарської діяльності підприємств активізуються їхні економічні взаємовідносини з іншими суб'єктами ринку, в тому числі фізичними особами та державними органами.

Поточні зобов'язання є різними та наслідки від їхньої несплати також бувають різними. Якщо підприємство заборговує певні суми грошових коштів іншому підприємству то, як правило, цей процес може бути довгим та, в крайньому випадку, можемо мати справу з судовими органами, а також по закінченню строку позовної давнини можемо зовсім не сплатити жодної копійки.

Якщо візьмемо до прикладу зобов'язання перед бюджетом, то невиконання таких зобов'язань може призвести до сплати великих сум штрафів, пені, неустойок та адміністративних стягнень. Несплата зобов'язань або їх тривале прострочення в подальшому для підприємства можуть обернутись різними перевітками державних контролюючих органів і в результаті понесення немалих витрат.

Невиконання зобов'язань перед банками за отримані кредити, то тут вже все набагато складніше. Беручи кредит, підприємства беруть на себе великий ризик, цей ризик проявляється в тому, що кожен договір на отримання кредиту повинен бути забезпечений. Більшість підприємств забезпечують отриманий кредит заставою і як правило, це майно підприємства. Тож в результаті неповернення тіла кредиту, підприємство ризикує втратити чи то будівлі, чи то споруди, основні засоби або все разом взяте, в залежності від запозиченої суми.

Проведення аналізу поточної заборгованості на підприємстві є невід'ємною частиною процесу діяльності. Аналіз заборгованості дає можливість не тільки моніторингу, а й визначення впливу заборгованості на фінансовий результат та саму діяльність підприємства. Системний та своєчасно проведений аналіз дозволить уникнути небажаних проблем на підприємстві таких як понесення значних витрат або банкрутства.

З проведених досліджень підприємства можемо сказати, що поточні зобов'язання підприємства не є чітко контрольовані та систематично аналізовані. Підприємство не достатньо піклується про майбутній розвиток своєї діяльності, його фінансовий стан та імідж на ринку.

В даній ситуації можна навести такі шляхи покращення для майбутнього розвитку підприємства, як:

- необхідно стежити на поточною заборгованістю підприємства;
- проводити правильний та систематичний аналіз;
- піклуватися про фінансовий стан підприємства та не заощаджувати кошти для проведення різних заходів щодо усунення проблем.

ЛІТЕРАТУРА

1. Болюх М.А. Економічний аналіз: навч. посібник / М.А.Болюх, В.З.Бурчевський, М.І.Горбатов, за ред. акад. НАНУ проф. М.Г. Чумаченка.- К.: КНЕУ, 2010.- 54с.
2. Бутинець Ф.Ф. Економічний аналіз: Практикум: Навчальний посіб. для студ. спец. 7.050106 "Облік і аудит", 7.050201 "Менеджмент організацій" / Бутинець Ф.Ф., Мних Є.В., Олійник О.В. — Житомир: ВАТ "Рута", 2010. — 416 с.
3. Костенко Т.Д. Економічний аналіз і діагностика стану сучасного підприємства/ видання 2_ге перероблене та доповнене. Навч. посібник. / Костенко Т.Д., Підгора Є.О., Рижигов В.С., Панков В.А., Герасимов А.А., Ровенська В.В. — К.: Центр учбової літератури, 2007 — 400 с.
4. Лень В.С. Звітність підприємства. Підручник./ Лень В.С., Гливенко В.В. Київ: Центр навчальної літератури, 2009, 612 с.
5. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 11 «Зобов'язання», затверджено наказом Міністерства фінансів України від 31 січня 2000 р. [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0085-00>
6. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 2 «Баланс», затверджено наказом Міністерства фінансів України від 31 березня 1999 р. [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0396-99>
7. Сопко, В. В. Організація бухгалтерського обліку, економічного контролю та аналізу [Текст] : підручник / В. В. Сопко, В. П. Завгородній. – К. : КНЕУ, 2008. – 412 с.
8. Черниш С. С. Економічний аналіз: Навч. посіб. / – Черниш С. С. К.: Центр учбової літератури, 2010. – 312 с.
9. Чигринська О.С. Теорія економічного аналізу: Навч. посіб. / Чигринська О.С., Власюк Т.М. — К.: Центр навчальної літератури, 2007. — 232 с.

АННОТАЦІЯ

АНАЛИЗ КРАТКОСРОЧНОЙ ЗАДОЛЖЕННОСТИ

В статье рассматриваются вопросы теории, практики экономического анализа краткосрочной задолженности и пути усовершенствования и развития предприятий Украины.

Ключевые слова: обязательства, ряды динамики, вертикальный анализ, удельный вес.

THE SUMMARY

ANALYSIS OF SHORT-TERM DEBT

This article considers the questions of theory, practice of analysis of short-term debt and way of improvement and development Ukrainian enterprise.

Key words: liabilities, time series, vertical analysis, specific gravity.